



Nobelpristagarnas fruar: fr. h. fru Haworth, fru Karrer, fru Györgyi med dotter, fru Davisson och fru du Gard.

Lysande Nobelfest

(Forts. från sid. tre.)

stora förtjänster. De fem närvarande främlingarna stirrade rakt fram, blott lystrande för ett och annat namn, en och annan välkänd term, medan där- emot de båda svenska Nobelpristagar- na på bänkraden närmast bakom, pro- fessorerna von Euler och Siegbahn, sågo mera förstående ut — i synner- het den förstnämnde, vars namn uppre- pade gånger apostroferades i dagens sammanhang.

Elektronstrålarna ge oss stora möjligheter att under- söka materiens struktur.

— Nobelpriset i fysik utdelas till dr C. J. Davisson och professor G. P. Thomson för deras upptäckt av inter- ferensfenomen vid kristallers bestrål- ning med elektroner, sade professor Pleijel lägmält, band så ihop deras rön med Nobelpristagaren prins de Broglies märkliga teori om s. k. materievågor och utvecklingen av den s. k. vågmeka- niken, som blivit av genomgripande be- tydelse för den moderna atomteorien, samt redogjorde för hur dagens båda pristagare oberoende av varandra, med olika försöksanordningar, nästan sam-

tidigt experimentellt bevisat materie- vågornas existens. Man har nu, sedan de Broglies lag är känd och erkänd gått motsatta vägen. Genom att ändra elektronhastigheten förskaffar man sig elektronvågor med kända våglängder och finner med deras hjälp avståndet mellan de olika atomplanen inom en kristall. Elektronstrålarna lämna ett ytterst viktigt komplement till röntgen- strålarna vid undersökning av materi- ens struktur. Med deras hjälp kan man nu konstatera hur metallers ytor för- ändra sin struktur genom olika meka- nisk, kemisk och termisk behandling, man kan t. ex. följa rostningsfenomen. Och då man nu med lätthet kan ge- nomföra strukturerundersökningar på kristaller, vilkas massa är mindre än ett tiomilliondels gram, har man lyc- kats uppdaga ytterst fina kristallbild- ningar hos en del ämnen, vilka varit omöjliga att finna med röntgenunder- sökningar.

Som ett puzzle, måhända dock litet kinkigare än ett puzzle, men i alla fall löst.

Såingo i tur och ordning profes- sor Davisson och professor Thomson en harang på engelska, samt den före ur kung Gustafs hand till fanfar- och applåd sitt Nobelpris med skinn- bundet diplom och medalj i etui — professor Thomsons pris mottogs under samma hedersbetygelser av britti- ska sändebudet mr Palaiet, då pris- tagaren själv av ohälsa hindrats från att komma till Stockholm. Den jubi- lerande Atterbergs "De fåvitska jung- frurna" lektes så fram med sina sven- ska allmogetongångar, medan man från fysiken gled över till den numera så närbesläktade kemien, vilken i dagens upplaga dock var speciellt medicinskt betonad. De båda pristagarna profes- sor Haworth och professor Karrer ha ingendera belönats för en enda upp- täckt utan för flera, vilket gjorde redogörelsen för deras förtjänster i fråga om kolhydrat och vitaminer ganska puzzleaktig för lekmanlyssnarna, vil- ka därför också ständes särskilt sym- patiskt när professor W. Palmær i sin oration plötsligt liknade professor Haworths undersökning av vitamin C- molekylens struktur vid just något så oakademiskt som läggspelet puzzle, men måhända litet kinkigare. Men det är ett puzzle, tillade han, som nu får anses vara löst. Och det är inte blott av teoretiskt intresse att vi lärt känna konstitutionen hos ett vitamin utan även i högsta grad av praktisk betydelse. När professor Palmær så gick över



Konungen överlämnar priset till kemipristagaren P. Karrer.

till vad han kallade professor Karrers glänsande upptäckter, så konstaterade han att den schweiziske forskaren lyc- kats fullständigt utreda naturen hos två av de förut så hemlighetsfulla vi- taminerna och att den ena av dessa nu framställes med konst. När han sedan började tala om det gula and- ningsfermentet, trodde man sig förstå en smula bättre vid jämförelsen med smörjoljans effekt på en rostig maskin och vid liknelsen mellan själva vitam- nets verkningsätt med en nyckel: en tung dörr kan motstå kraftiga slag men kan lätt öppnas med en liten nyckel — om man blott finner den rätta.

Så blev det engelsmannens och schweizarens tur att var för sig gå ned och mottaga sina halverade pris till nya fanfarer, så ljud från orkestern Bizets arlésiska klockspel och så var man framme vid den gladaste av de glada, den odelade medicinske pristagaren, ungraren Albert Szent Györgyi, som till på köpet blev föremål för det mest högstämde av alla festens fest- liga hyllningstal.

En vandring av väte mer invecklad än Odyssevs irrfärder och dock snabbare.

— Helst skulle jag endast vilja tala om den nya conquistadoren från Szeged, utropade emfatiskt professor Einar Hammarsten, vilken dock för översiktighetens skull ville och lyc- ades skildra upptäckternas kedja som ett dramatiskt sammanträngt handel- seförellopp med Otto Warburg som pionjär, ännu oförstådd av de flesta, när han 1931 tilldelades Nobelpriset. Redan 1925 själv en pionjär på den biologiska förbränningsområde be- träffande vissa s. k. väte-transportör- ers betydelse, har Szent Györgyi ned- lagt hela sin kraft på förbrännings- utforskande. 1933 började hans ståt- liga rad av upptäckter, vilka utfördes i Szeged och drevs fram med utom- ordentlig snabbhet och precision. Hans klara blick för det väsentliga förmå- de honom att, trots sin med rätta be- jublade isolering av ascorbinsyra och dess identifiering med vitamin C, över- låta den fortsatta utvecklingen av den- na lockande upptäckt åt andra. Den mekanism han sedan klarlagt är en vandring av väte mer invecklad än Odyssevs irrfärder och i varje fall snabbare.

När professor Szent Györgyi leen- de skakat hand med kungen och bo- kat, var man i denna omgång färdig med naturvetenskapen. Som en an- knytning till magvaren spelade orkes- tern Berlioz' klangfulla ungerska marsch ur "Fausts fördörelse", dr Per Hallström plockade fram sitt manu- skript och så fick man lyssna till ett tal, som i motsats till det föregående kompakta prisandet av pristagare inte var enbart ros. Den bild den ständige sekreteraren gav av det stora, likt en flod framglidande verket Les Thibault, vilket troget speglar allt i dess väg, stort som smått, utan begränsning och konstnärlig avväning, var en upprik- tigt kritisk värdesättning, vilken i sin helhet kan läsas på sidan 7 i dagens bokbilaga. En diktares verk spe- gades i en annan diktares tempe- rament, och det blev ett högst in- tressant, invalunda ovänskenhet mö- te. Och publikens applåder liödo sär- skilt hjärtliga när den ståtliga, distin- guerade fransmannen, vilken så här oförklarad såg högst akademisk ut!

sin grå lejonman, mottog litterat- urpriset av kung Gustaf, som därmed fullföljt sitt värv för dagen.

Orkestern spelade upp "Du gamla, du fria", konung, prinsessor och prin- sar tågade ut, följda av pristagare, prisutdelare och den tusenhövade pu- blik. När man kom ut mellan marschallerna på Konserthustrappan ven snöyran julkigt kring örnen och samlade små vita drivor på Orfeus' frusna gestalt. Och de som så hava kunde foro i många men på grund av sin relativa knapphet ivrert eftersträ- vade bilar genom den i allt reklamju- set snöskimrande Drottninggatan ned till Nobelfesten nr två, vilken enligt en ännu ganska ung tradition regelrätt utspelades i Stadshuset.

Nobelfest nr två i Stads- huset med många tal — en lycka att Nobel var svensk.

Innan vältalighetens flod ånyo släp- tes lös vid banketten i Gyllene salen ut- bringade landshövding Hammarskjöld, vilken såsom värd satt mellan prinses- sorna Sibylla och Ingeborg, konungens skål och kronprinsen den traditionella tysta skålen för Alfred Nobels minne. Banketten hade samlat närmare tre-

hundra deltagare, främst bland dem alla de i Konserthuset närvarande kungliga utom kung Gustaf. Kronprinsen förde till bords m:me Martin du Gard, prins Gustaf Adolf fru Szent Györgyi, prins Carl mrs Haworth och prins Carl Johan mrs Davisson. Litteraturpristagaren för- de fru Engberg, professor Karrer fru Åkerman, dr Davisson fru Forssell, pro- fessor Haworth hovdamen fru Olga Lö- wenhielm och professor Szent Györgyi fru Sieghahn.

Talet för pristagarna hölls denna gång av professor A. R. Lindh, Uppsala, som, innan han övergick till att sakkunnigt lovpriisa dem var för sig, erinrade om att

Nobelhögtiden nu firades vid en tidpunkt, då orosmoln ute i världen tornat upp sig till hotfulla massor, då split och tve- dräkt inom samma folk och mellan folk av samma stam visa att den lyckliga tid, om vilken Nobel drömde, ännu är avlägsen. Men trots allt hoppas vi lik- som Nobel på en ljusare framtid, på en- dräkt och fredligt samarbete mellan fol- ken, vartill samarbetet mellan den fria forskningens män må tjäna som före- dömme!

Professor Lindh hade slutat med att utbringa en skål och ett leve för prista- garna. Nu var det deras tur att tala, efter att förut i många timmar ha spelat stumma roller. Medan var och en tac- kade för sig, så kunde amerikanen pro- fessor Davisson tacka för två. Han hade nämligen på vägen till Stockholm i Lon- don träffat professor och fru Thomson, vilka djupt beklagade att de inte kunnat komma, och professor Thomson hade ut- sett Davisson att även föra sin talan.

— Nobel hade, sade den amerikanske fysikern, ingen tanke på att ge prista- garna en särskild utmärkelse utöver själ- va penningpriset. Att utmärkelsen kom- mit att värderas så högt härrör av det grundliga och på lång sikt bedrivna ar- betet inom Nobelkommitteerna, vilka vunnit erkännande, förtroende och be- undran från kulturmänniskor i världens alla länder. Det var en lycka att Nobel var svensk. Ty vilket annat folk står så fritt från det internationella virrvarret, kan med sådan högsinhet och tolerans fullgöra det uppdrag Nobel lade i dess händer?

R. Martin du Gard:
Det gör mig lycklig, om mitt verk tjänar freden!

Ett temperamentsfullt och manande tal höll den franske litteraturpristaga- ren, vilken började med att tacka å sitt lands vägnar.

— Varför är det då jag, som befinner mig på denna äresplats? frågade han se- dan. Inbilsketens djävul viskade först några behagliga förmodanden i mitt öra. Jag frågade mig t. o. m. om akademien genom denna utmärkelse till mannen "utan förutfattad åsikt", som jag tror mig vara, velat understryka att i detta tidevarv, då var och en "tror" och "in- tygar", det måhända ej är alldeles vär- delöst att det ändå finns några som "tve- ka", "tvivla" och "fråga", som undandra sig tjuskraften i de olika partiernas idé- läror, som söka utveckla sitt personliga samvete och därigenom bevara ett "sö- kande" sinnelag, så objektivt, frigjort och rättvist, som ur mänsklig synpunkt är möjligt.

Måhända har Svenska akademien inte dragit sig för att visa en alldeles särskild avsikt genom att fästa den intellektuella världens uppmärksamhet på författaren till "Sommaren 1914". Det tillkommer inte mig att fälla något omdöme om vad verket är värt. Men jag vet vad jag velat baka den ångestfyllda atmosfären från de begynnande mobiliseringarna, att skildra regeringarnas tvekan och oför- siktighet, att återge de pacifistiska mas- sornas häpnadsväckande överksamhet in- för den annalkande katastrofen, vars of-

fer de skulle bli. När jag ser en av vär- ldens förmästa litterära domstolar under- stötja böcker av detta slag, frågar jag mig om orsaken icke även är den, att spridningen av dylika böcker tros kunna försvara vissa värden, som för näryaran- de hotas, samt bekämpa krigspsykosens olycksbådande smitta. Jag är en väster- landets son, och borta hos oss lämnar va- penbullret sinnena ingen ro. Låt mig på Nobels dödsdag erkänna, hur den tanken skulle lyckliggöra mig att mitt verk, som hedrats i hans namn, skulle tjäna icke blott litteraturens sak utan också fre- dens!

Hjärtliga applåder hade hälsat da- gens hedersgäster, när de togo till orda. Så bröts taffeln och den mera officiella delen av festen var till ända. Nere i Blå hallen mötte nu Stockholms student- kårer till uppvaktning med sin fanborg, kårordföranden notarie Allan Hernelius frambar ungdomens hyllning till prista- garna och studentsångarförbundet sjöng, varefter man var färdig att glida in i Nobelbalens virvlar, att trots orosmolnen "blanda fester och fröjder med mödor- na".